

Kokeš, Radomír D.

Pozorovat : [úvodní část kapitoly I.]

In: Kokeš, Radomír D.. *Rozbor filmu*. 4. dotisk 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, 2015 [dotisk 2020], pp. [13]-16

ISBN 978-80-210-7756-0; ISBN 978-80-210-8240-3 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143391>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Slavný animovaný film *Wallace a Gromit: O chloupek* z roku 1995 se na první pohled jeví jako rozpustilé půlhodinové dílko, které sice získalo řadu prestižních filmových ocenění, leč seriózní rozbor se přesto nezdá být přiměřený jeho parodickému vyznění a vůbec zamýšlenému dětskému publiku. Ukážeme si však, že i tento významově jednoduchý a relativně krátký film je překvapivě složitým systémem, který uplatňuje širokou škálu uměleckých postupů.

Snímek *O chloupek* obsahuje necelých šest stovek záběrů a každý z těchto záběrů ukazuje nějaké prostředí plné figur, rekvizit a prostorových plánů. Figury a rekvizity se navíc často napříč jednotlivými plány i jednotlivými záběry pohybují, vydávají zvuky – a do toho hraje hudba. Jako diváci se na základě těchto vzájemně na sebe působících prvků snažíme pochopit, co vlastně vidíme a slyšíme. Uspořádání filmu *O chloupek* vytváří nezaměnitelný svět, v němž žijí v jedné domácnosti vynálezce Wallace a jeho geniální pes Gromit. Ti odhalí a nakonec znemožní špinavý obchod s nebohými ovce, jenž provádí prohnáný robo-pes Preston s nedobrovolnou pomocí sličné prodejkyne vlny Wendoleny, do které se mezitím Wallace – nic zlého netuše – zamiluje. U snímku *O chloupek* totiž stejně jako u jakéhokoli jiného **fikčního filmu** předpokládáme, že utváří zvláštní časoprostor s vlastními zákonitostmi a děním. Jinými slovy, že určitý **styl**, tedy soubor postupů organizujících viditelné a/nebo slyšitelné podněty, odkazuje k určitému **fikčnímu světu**, o němž je určitým způsobem **vyprávěn** určitý **příběh**. V případě *O chloupek* jde o příběh, který se odehrává v právě takovém fikčním světě, kde je možné, aby psi četli, vynalézali, intrikovali, řídili letadla, kuli zločinecké plány nebo naopak zločinecké plány hatili. Jakýkoli fikční svět je svou existencí samostatný časoprostor a tvoří si vlastní pravidla toho, co je v něm možné, pravděpodobné nebo přípustné. A stejně jako v případě fikčního světa filmu *O chloupek* může jít i o věci, které bychom třeba

možnými, pravděpodobnými nebo přípustnými ve skutečném světě, nebo spíše na základě své zkušenosti se skutečným světem neshledávali, ale od toho jsou to světy fikční.⁶

Knížka, již jste začali číst, vědomě představuje pouze jeden z řady možných přístupů k analýze. Ve vzájemném propojení předpokladů a nástrojů původní systémový přístup k filmovému dílu pak nazývá **poetikou fikce**.⁷ Systémový je daný přístup proto, že chápe každé dílo jako složitou soustavu prostředků, částí a dílčích celků. Této soustavě lze porozumět pouze skrze objasnění a vysvětlení spolupůsobení těchto prostředků, částí a dílčích celků – a rozličných vzájemně soupeřících funkcí. Poetikou je z toho důvodu, že se zabývá právě porozuměním výstavbě určitých uměleckých děl.⁸ A fikce naznačuje, že přístup omezuje svůj zájem na díla vyprávějící příběh, který se v představované podobě odehraje jen a pouze ve světě, který dílo zprostředkovává. K umění filmu, stejně jako k možnostem jeho rozboru poetika fikce přistupuje srovnatelně s východisky ruského formalismu, jak je představil třeba Boris Ejchenbaum: „Ve své vědecké práci oceňujeme teorii pouze jako pracovní hypotézu, která nám pomáhá odkrývat fakta a dávat jim význam, tj. uvědomovat si je jako zákonitá a činit z nich materiál ke zkoumání. [...] Stanovujeme konkrétní principy a držíme se jich potud, pokud se na materiálu potvrzují. Měníme je a propracováváme, jestliže materiál vyžaduje jiný či složitější přístup.“⁹ *Rozbor filmu* tak na jedné straně **využívá poetiku fikce k tomu, aby čtenáře postupně naučil, kterak od pozorování díla dospět k vysvětlení jeho výstavby**, ale na druhé straně rovněž **usiluje představit poetiku fikce jako svébytný přístup k rozboru umění, jehož vlastní možnosti chce prověřit**. V souladu s nároky obou těchto rámců se postupně mění předmět výkladu: **filmové dílo, analýza, text a rozmanitost řešení**.

Je třeba začít od toho, že vás *Rozbor filmu* ve svém prvním bloku naučí stavební prvky **filmového díla** jako systému **POZOROVAT**. Po přečtení kapitol o **vyprávění, stylu a fikčním světě** byste si měli vzájemných vztahů mezi prvky všimnout mnohem snáze než dříve, což se vás ostatně pokusím naučit i na příkladech analýz konkrétních filmů. Počínaje již zmíněným snímkem *O chloupku* a konče westernovým dramatem *Tenkrát na Západě* (1968).